

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Потапчук Тетяни Володимирівни про дисертацію

Пастушка Тараса Васильовича «Формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Дисертаційне дослідження Пастушка Тараса Васильовича «Формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки» зумовлює оновлення комплексу вимог до підготовки фахівців мистецької сфери, що актуалізує пошук більш ефективних шляхів розкриття творчого потенціалу сучасної генерації диригентів.

Дослідження Пастушка Тараса набуває ще більшої актуальності у контексті його виконання в межах тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету та дослідницької теми «Вітчизняне мистецтво в сучасних європейських вимірах» (реєстраційний номер 0222U003612 від 07.05.22 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою РДГУ (протокол № 9 від 25 жовтня 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертантом, і загалом, не викликає сумніву. Автор цілком правомірно ставить собі за мету теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки.

Аналіз дисертаційної роботи Пастушка Т. В. засвідчує продуманість і вмотивоване представлення дослідницького апарату, глибоке опрацювання здобувачем понятійного поля дослідження. Цілком виправданою є структура дисертації, що засвідчує виважений підхід автора до порушеної проблеми, обраний ракурс якої на тлі цивілізаційних і соціально-економічних змін у світі, модернізації системи вищої освіти надає роботі вагомості, інноваційності та експериментальної пошуковості, що видається нам особливо науково значущим.

Обрана структура дисертації не викликає заперечень. Особливу ретельність дослідник виявляє в *першому розділі дисертації*, коли аналізує комунікативну культуру майбутнього диригента оркестрового колективу, розкриває сутність понять проблеми дослідження («розвиток», «формування», «оркестр», «культура», «комунікація», «комунікативна культура»), висвітлює специфіку роботи диригента з оркестровим колективом, розкриває зміст і структуру комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу.

Цілком виправданим, на наш погляд, є те, що комунікативна культура диригента передусім визначається його взаємодією з оркестрантами та спрямована на взаємозв'язок і взаєморозуміння з учасниками, налагодження доброзичливих суб'єкт-суб'єктних гуманних взаємин для досягнення високого художнього рівня продукування музичних творів і здатності учасників до створення художніх образів.

Вважаємо переконливим дослідження специфіки роботи диригента з оркестровим колективом, що увиразнило бачення професійної діяльності диригента як сукупності організаційних, навчальних, виховних і творчих завдань, які мають різну структуру, проте одночасну реалізацію на практиці.

Другий розділ дисертаційної роботи – «Концептуальні проблеми формування комунікативної культури майбутнього диригента в процесі фахової підготовки» – містить, на наш погляд, належну наукову аргументацію щодо структури комунікативної культури майбутнього

диригента оркестрового колективу, висвітлення динаміки розвитку особистості диригента оркестрового колективу крізь призму самопізнання та самооцінювання реалізації творчих задумів і набуття професійного досвіду концертно-творчої та музично-педагогічної діяльності.

Заслуговує схвалення діагностичний інструментарій для проведення вихідної діагностики, а саме: авторські анкети-опитувальники «Діагностичний інструментарій стану формування комунікативної культури у здобувачів вищої освіти за мотиваційно-ціннісним критерієм», «Діагностичний інструментарій стану розвитку комунікативної культури у здобувачів вищої освіти за когнітивно-пізнавальним критерієм», «Діагностичний інструментарій стану розвитку комунікативної культури у здобувачів вищої освіти за особистісно-комунікативним критерієм», «Діагностичний інструментарій стану формування комунікативної культури у здобувачів вищої освіти за діяльнісно-креативним критерієм»; адаптована «Методика «Самооцінювання комунікативної культури»; адаптована «Методика «Комунікативна культура для саморозвитку».

Дисертанту вдалося з'ясувати, що за результатами констатувального експерименту високий рівень сформованої комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу характерний для 9,38% респондентів ЕГ і 8,98 % – КГ, достатній рівень – відповідно для 14,35% респондентів ЕГ і 17,36% – КГ; середній рівень – відповідно для 24,16% респондентів ЕГ і 25,85% – КГ; низький рівень – відповідно для 52,06% респондентів ЕГ і 48,74% – КГ.

Одержані в ході констатувального експерименту результати слугували підтвердженням відсутності цілеспрямованої музично-педагогічної підготовки з формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестру.

Обґрунтовано, що теоретичним підґрунтям процесу формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу є педагогічні принципи, а саме: принцип діалогічної взаємодії, принцип

диференційованого підходу, принцип професійної рефлексії, принцип соціалізації, принцип системності.

Автором було виокремлено такі педагогічні умови формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу: розвиток мотивації майбутнього диригента оркестрового колективу до оволодіння комунікативною культурою в процесі навчання; діалогізація освітнього процесу в режимі «викладач – майбутній диригент оркестрового колективу»; застосування практико-орієнтованого підходу у формуванні комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу.

Заслуговує на увагу, що дисертантом упроваджено в освітній процес ЗВО методик формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу у процесі фахової підготовки, де засадами виступають єдність освітніх цілей, ефективне стимулювання пізнавально-професійної мотивації здобувачів вищої освіти і увага в освітньому процесі до специфіки поетапності їхньої професійної підготовки.

Третій розділ – «Експериментальне дослідження проблеми формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу» – висвітлює сам процес та його результат, що перебуває у фокусі дослідницької уваги здобувача.

Справляє позитивне враження експериментальна робота, проведена автором дослідження у розрізі констатувального і формувального експерименту. З тексту розділу, наведених даних змістового ресурсу експериментальної роботи, таблиць та гістограм можна зробити висновок, що реалізація визначених педагогічних умов, послідовне їх упровадження мало позитивний вплив на формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки.

До безумовних позитивів ми відносимо і ретельно підібрані ефективні форми роботи у контексті формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу: оволодіння психолого-

педагогічними, спеціальними дисциплінами, упровадження програмних розробок з дисципліни «Методика формування комунікативної культури майбутніх диригентів оркестрових колективів», забезпечення навчально-методичними посібниками; збагачення змісту навчальних дисциплін спеціально підібраними матеріалами з життя і творчості видатних вітчизняних і зарубіжних майстрів музичного, хорового мистецтва, педагогів, наведення прикладів із життя відомих диригентів і музикантів, їх творчої діяльності, їх ставлення до розвитку очолюваних ними творчих колективів, проблем спілкування з учасниками оркестрового колективу та їхньої виконавської та комунікативної культури; використання в освітньому процесі інформаційних комунікативних технологій Point Power, програм Instruments, Perfect Piano; участь в концертній діяльності тощо.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів, повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Оцінюючи роботу за параметрами новизни, зазначимо, що автором вперше схарактеризовано зміст і сутність поняття «комунікативна культура диригента оркестрового колективу»; визначено структуру комунікативної культури диригента оркестрового колективу, складовими якої є компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, особистісно-комунікативний, діяльнісно-креативний), критерії, показники і рівні її сформованості (високий, достатній, середній, низький); виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки (розвиток мотивації майбутнього диригента оркестрового колективу до оволодіння комунікативною культурою в процесі навчання; діалогізація освітнього процесу в режимі «викладач – майбутній диригент оркестрового колективу»; застосування практико-орієнтованого підходу у формуванні комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу); в освітній процес ЗВО упроваджено методику формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу,

що забезпечує ефективність творчої активності учасників творчого акту; уточнено сутність поняття «комунікативна культура»; теоретично обґрунтовано та систематизовано дидактичний інструментарій формування комунікативної культури майбутніх диригентів оркестрових колективів; подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо змісту, форм і методів формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу.

Вірогідність одержаних здобувачем наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони є цілком адекватними щодо конкретних завдань дослідження, досягнутих завдяки використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в мистецьку практику.

Зміст дослідження відображено у 10 публікаціях. Із них 5 відображають основні наукові результати (4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – в зарубіжному періодичному виданні); 1 публікація апробаційного характеру; 4 додатково відображають результати дисертації.

Значущість дослідження для науки і практики, шляхи його використання. Матеріали дослідження мають безсумнівну практичну значущість і можуть бути застосовані у розробленні планів і робочих програм навчальних дисциплін для підготовки диригентів оркестрових колективів з метою підвищення якості освіти; створенні підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування.

Оцінювання ідентичності анотації та основних положень дисертації. Анотація написана українською та англійською мовами повністю відображають основний зміст, не містить інформації, яка відсутня в роботі. Текст дисертації та анотації оформлені відповідно до вимог МОН України.

Однак, попри відзначений позитив, у контексті наукової дискусії, вважаємо за необхідне висловити деякі міркування, що виникли у процесі рецензування і потребують уточнень і пояснень:

1. На наш погляд, деякі позиції наукової новизни мають дещо декларативний характер. Зокрема, позиція «подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо змісту, форм і методів формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу». Не зовсім зрозуміло, як саме здобувач розвинув окреслені аспекти на засадах творчого підходу та засобів впливу, що сприятимуть у майбутньому їхній самореалізації та творчій діяльності, за рахунок чого відбулося формування.

2. Зважаючи на періоди виконання дисертаційного дослідження (п.3.1), що супроводжувалися карантинними обмеженнями, а з 2022 року ще й воєнними, у тексті доцільно було б чітко зазначити формат проведення навчальних занять (очний, дистанційний, змішаний).

3. З логіки дисертаційної роботи стає очевидним, що педагогічні умови формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки здобувач визначає виключно за результатами теоретичного аналізу наукових праць. Необхідно зазначити, що, якби дисертант взяв до уваги результати аналізу практики підготовки фахівців мистецького спрямування, то обґрунтованість виокремлених педагогічних умов була би більш переконливою.

4. Попри використання в освітньому процесі цікавих інформаційних комунікативних технологій Point Power, програм Instruments, Perfect Piano; участь в концертній діяльності тощо, робота значно виграла б за рахунок підсилення реалізації третьої педагогічної умови інноваційними педагогічними технологіями, націленими на формуванні комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу.

5. Практичне значення виконаного дослідження значно посилилося б, якби здобувач розробив авторський спецкурс, електронні навчально-методичні матеріали.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими, вони несуть прогностичний характер, та не впливають на позитивну оцінку дисертації, результати якої відображають наукову новизну, є достатньо обґрунтованими, мають теоретичне і практичне значення.

Дисертація Пастушка Тараса Васильовича «Формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу в процесі фахової підготовки» є завершеним і самостійним дослідженням, відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

Тетяна ПОТАПЧУК

